

PRÒLEG
«EL CRIT PROFUND»

I

El jove i creatiu Alfred A. Knopf, que va fundar el 1915 amb la seva dona, Blanche, l'editorial que portava el seu nom, es va aventurar a publicar el 7 de setembre de 1923 el primer llibre, *Harmonium*, d'un poeta pràcticament desconegut, Wallace Stevens, de 43 anys, en una edició de 1.500 exemplars a l'elevat preu de 2 dòlars.

Harmonium és considerat ara una de les obres més emblemàtiques de la modernitat poètica als Estats Units a la primera meitat del segle XX, però en el moment de la seva publicació va cridar l'atenció d'un públic reduït que coneixien alguns poemes apareguts a les petites revistes de l'època com *Trend*, *Poetry*, *Others*, *Rogue*, *Soil* o *The Little Review*. Van sortir poquíssimes crítiques del llibre i alguna va ser obertament hostil.

No cal dir que el poeta es va desanimar i va encarrilar la vida cap a altres fronts com ara formar una família amb la seva esposa Elsie Viola Kachel Moll (la seva única filla, Holly Bright Stevens va néixer el 1924), comprar la casa de la seva vida el 1932 (118 Westerly Terrace, Hartford) i consolidar la seva carrera professional a l'asseguradora Hartford Accident and Indemnity Company, on arribaria a ser nomenat vicepresident el 1934.

Durant aquests anys entre 1923 i 1934, Stevens va rebutjar reiteradament peticions de publicació, lectures i conferències, tot i que mantenia relacions significatives amb intel·lectuals, artistes i poetes com ara Archibald MacLeish, Marianne Moore, Ezra Pound i molts altres. Finalment, Stevens va trencar el seu silenci l'any 1934, publicant poemes inèdits a diverses revistes de l'època. L'agost del 1935, un altre jove emprenedor i innovador, en aquest cas J. Ronald Latimer, es va arriscar a publicar el segon llibre del poeta, *Ideas of Order*, a Alcestis Press, en una edició de 165 exemplars a l'exorbitant preu de 7 dòlars.

En aquesta ocasió, Wallace Stevens, als 55 anys, va triomfar amb el seu nou recull. El 1936 Alfred A. Knopf va fer-ne una edició comercial de circulació normal, amb el text revisat i ampliat. Al llarg del temps, la història literària

dels Estats Units s'ha dedicat a posar les coses al seu lloc i sabem que Stevens va iniciar la seva carrera dues vegades, una el 1923 i l'altra el 1935. Després de donar a conèixer *Ideas of Order* no es produiran més hiats a la producció del gran poeta. Per això, un dels màxims defensors de Stevens, el crític Harold Bloom, afirmarà categòricament que «cap escriptor occidental des de Sòfocles ha experimentat un desplegament tan tardà de geni artístic».

A *Ideas of Order* trobem un preciós poema autoreferencial, «Capvespre sense àngels», que representa una mena d'*ars poetica*. La tercera i darrera estrofa del text, en la versió de Josep Capilla, diu:

...Vespre, quan el compàs omet una nota
i llavors una altra, una i una, i totes
fins a una menor d'ebullició rabent.
Nua millor la nit. Nua millor la terra. Nua, nua,
menys les nostres llars, arraulides
sota arcades i un aire enlluernat,
sota rapsòdies de foc i més foc,
on la veu que hi ha en nosaltres respon honestament
on la gran veu que hi ha en nosaltres s'alça
mentre esguardem el cercle de la lluna.

«Capvespre sense àngels» ens explica de manera concentrada el llarg i tortuós camí que va haver de recórrer Stevens per assolir i consolidar la seva veu lírica madura, un camí de despullament retòric, un camí afí a la fenomenologia de Husserl per dedicar-se a les qüestions essencials de la condició humana, en definitiva, un camí que permeïria que sorgís d'una vegada la «gran veu», la veu «honest» que portava a dins.

II

Els lectors m'hauran de perdonar aquest excurs tan dilatat, però al capdavant veuran que fa al cas. Justament hi ha certs paral·lelismes entre les respectives carreres de Wallace Stevens i Josefina Maymó i Puig. Per començar, la relació intensa entre els dos autors i la poesia es remunta a l'època de la seva joventut. Després, tots dos es poden qualificar de poetes «novells», és a dir, poetes que surten a la palestra del món de la lírica quan ja han passat els anys inestables i volàtils de la joventut. I, finalment, a l'hora de publicar els seus primers llibres els dos poetes presenten obres de gran maduresa, de manera que s'han estalviat el pas intermedi indigne de la juvenília. En definitiva, tant Stevens com Maymó han fet la feina anterior a l'accés a la

publicació, la feina dictaminada per Juan Ramón Jiménez a la seva conferència magistral «Aristocràcia i democràcia», dictada a Cuba l'any 1940: «un cultivo profundo del ser interior y un convencimiento de la sencillez natural del vivir». Els dos poetes han desbrossat el camí i per això, als seus respectius llibres inaugurals, podien fer sorgir la «gran veu», la veu «honest» que brolla de manera absolutament natural.

A la vuitena i darrera estrofa del poema «Retrat de la primera comunió», de la segona part del llibre, «Les veus dels objectes», Josefina Maymó invoca directament la «gran veu», la veu «honest»:

Com la nena de la fotografia
ajunto mà amb mà i miro amunt:
deu-me el sagrament de la poesia,
mai no deixi de seguir el crit profund.

No cal dir que «el crit profund» és la «gran veu», la veu «honest» del discurs poètic.

Buidar la casa dels pares, el primer llibre formal de la poeta Josefina Maymó, és un recull de primera magnitud, un recull ben estructurat, on cada poema ocupa el lloc que li pertoca, on es combinen perfectament l'emoció i el

pensament, on trobem un encaix indestruïble entre fons i forma, un llibre lúcid, intel·ligent, subtil, de gran humanitat i d'impecable perfecció formal.

El primer que hem de dir del conjunt de *Buidar la casa dels pares* és que es tracta d'un llibre elegíac, un llibre inicialment sobre la pèrdua. La poesia elegíaca és una de les grans especialitats de la tradició lírica catalana que ha donat fruits tan insuperables com ara les *Elegies de Bierville* (1951, edició definitiva), de Carles Riba; *El Príncep* (1954), de Joan Teixidor; *Ecce homo* (1968, edició catalana), d'Agustí Bartra; *Cançoners* (1976), de Feliu Formosa; *El germà de Catul* (1997), de Jordi Cornudella; *Raó del cos* (2000), de Maria Mercè Marçal, o *Domini fosc* (2021), de Josep M. Fulquet. També la tradició catalana moderna compta amb poetes com Salvador Espriu, Rosa Leveroni, Mercè Rodoreda, Joan Margarit o Carles Camps Mundó, on la seva obra general traspua un aire elegíac.

Ara bé, *Buidar la casa dels pares*, de Josefina Maymó, és una de les creacions elegíacques més perfectes i felices que conec dins la tradició lírica catalana moderna. *Buidar la casa dels pares* és un llibre que s'ha fet a foc lent a partir d'un domini immillorable dels mecanismes i recursos de la forma que coneixem com l'elegia, una de les formes més antigues de la nostra tradició.

El terme *elegia*, o *elegos* en grec antic, ens remet segurament a una qüestió de to, un to trist i queixós de la música de flauta que sovint acompanyava un poema escrit en díctics elegíacs, és a dir, una forma estròfica que consistia en un hexàmetre dactílic seguit d'un pentàmetre dactílic. Més tard, el fet que poetes llatins com Catul, Properci, Tibul o Ovidi empressin sovint el díctic elegíac pels seus poemes de temàtica amorosa, un amor sovint tempestuós o decebedor, va fer que l'elegia quedés associada amb poemes sobre les relacions amoroses.

Sigui com vulgui, l'elegia en origen es vinculava a dues esferes temàtiques com ara la lamentació i la queixa o les dificultats de les relacions amoroses. Amb el temps l'elegia es va anar decantant principalment cap a la lamentació causada per una pèrdua. Després, en època moderna, s'hi aniria afegint l'element reflexiu. Molts lectors i crítics han caigut en el parany de simplificar l'elegia a base d'insistir massa en el seu vessant exclusivament mortuori o funerari. La veritat, però, és una altra.

L'elegia, si està ben feta, és un poema d'una gran complexitat conceptual. Si és cert que arrenca d'una pèrdua, després va passant per una sèrie d'estadis diferents —el xoc, la tristor, la ràbia o la negació, la nostàlgia— fins a arribar a la resolució, que acaba sent, amb totes les qualificacions

que vulguin, un veritable cant a la vida o la continuïtat o la memorialització.

A *Buidar la casa dels pares* la nostra poeta integra sàviament en el seu llibre tots els elements que acabem de ressenyar. Hi ha la pèrdua com a pretext inicial, la pèrdua de les dues generacions anteriors, els avis i els pares, i la pèrdua del domicili familiar. Hi ha l'explicitació de tots, tots, els estadis del procés de dol i, finalment, emergeix el cant amorós a la vida, el cant amorós a la família, el cant amorós als objectes, el cant amorós a la casa, el cant amorós a la llengua i el cant amorós a la poesia, l'eina cognitiva i emotiva indispensable que permet que la poeta reverteixi el dol de la pèrdua i assolixi un sentit renovat i perdurable d'ordre, estabilitat i vitalitat.

A través de la llengua ben tensionada i l'art miraculós del vers, Josefina Maymó acaba triomfant sobre el repte de la pèrdua tal com declara en el segon poema de la suite inicial «La clau al pany»:

«Us faré créixer, he de llevar-vos
la pols dels anys.
Sereu palanca, la passarel·la
que ha de menar-me a parlar de vida
fregant abismes amb gran calat.

Oh, bells objectes, no morireu,
heu de reviure,
malgrat que sigui com a pretext».

Efectivament, la nostra poeta utilitza els 40 objectes curosament inventariats a la segona part del poemari, «Les veus dels objectes», com a pretext per anar més enllà de la mera fisicitat per tal de plantejar-nos aspectes de gran abast de la condició humana com ara la vida, la mort, la pèrdua, el dolor, el pas del temps, la memòria, la fidelitat, la felicitat, l'amor, l'alteritat, la voluntat de supervivència, la transcendència, l'art, la comunicabilitat...

La nostra cultura actual, excessivament materialista i narcisista, tem de manera visceral tot allò que està relacionat amb la mort i la pèrdua, però Josefina Maymó, com a vitalista de pedra picada, sap que són indefugibles i formen part integral del nostre pas per la terra. *Buidar la casa dels pares* és la commovedora i eloqüent expressió de la fe infrangible en la vida que motiva Josefina Maymó i constitueix l'eix vertebrador de la seva obra. Una autèntica victòria guanyada a pols, sense subterfugis o sortides per la tangent. A més, *Buidar la casa dels pares* ens convida a viure la vida amb plenitud perquè tot, absolutament tot el que ens envolta, tot el que experimentem, està carregat

de sentit i de possibilitats. Coses tan aparentment humils, insignificants i negligibles com una rajola, unes orenetes de ceràmica, una vella cafetera o un raspall de dents ens poden explicar la vida i en són vies d'accés. Res és menyspreable. Tot està en tot.

D. Sam Abrams

BUIDAR LA CASA DELS PARES

LA CLAU AL PANY

L'amor és també memòria

Eavan Boland

1

Posar la clau al pany
i tot d'una descórrer
la cortina del temps:
sotrac immens
que t'obre
en canal la teva vida
i et deixa nu,
sens recer.

Els objectes et parlen
i t'adones que sí,
que primer va ser el verb.

Hi ha converses que suren,
és poblat tot l'ambient
i la casa t'habita
sense ja cap remei.

I tens por d'encarar-te
amb l'infant que vas ser.
No has mudat pas la pell:

ja tot era al dessota
i ara aflora turgent.

Buidar la casa dels pares
quan el dol és recent:
movedisses arenes,
terratrèmol intern!

Soc dins la casa.

Sento a l'esquena com se m'enfila
donant-me empara l'heura amatent,
jo m'estremeixo i em xiuxiueja:
«No tinguis por,
tot és en calma, mira endavant».

I a les mans balbes em creixen líquens
que se m'arrapen donant-me escalf.
No puc desfer-me'n,
no vull desfer-me'n,
visc en simbiosi amb els objectes:
jo i els objectes, ells i el meu jo.

I amb veu ben clara, que em surt de dintre,
amb força atàvica, quasi tel·lúrica,
que jo mateixa ni reconec,
trenco el silenci i pronuncio
aquests mots blancs: